

іграшки ще роблять у кількох карпатських селах – Брустурові, Річці, Снідавці, а гуцули й сьогодні застосовують коників як ритуальний предмет. У тому ж Брустурові без сирних фігурок не обходиться жодне свято: вони є стравою на весільному столі, на день народження, звичним атрибутом храмового свята, великого, гарно виробленого коника кладуть у святковий кошик на Великдень. Скуштувати й привезти додому такий сувенір – мрія багатьох туристів.

Висновки. На сьогодні у світі є багато музеїв на тему мистецтва сироваріння, проходять всесвітньо відомі сирні фестивалі в Італії, США, Канаді, розробляються цікаві маршрути, мета яких – відкрити туристові дивовижний світ сиру та процесу його виготовлення. Хороше ресурсне забезпечення для сирного туризму у вигляді мережі підприємств по виробництву сирів, унікальних гуцульських традицій сироваріння має Україна, тому нам треба приділяти більше уваги розвитку цього напрямку, адже сирний туризм сприятиме урізноманітненню вітчизняного туристичного продукту і зможе приносити чималі грошові кошти до державної скарбниці.

Література

1. Історія сиру. [Електронний ресурс], режим доступу <http://vidpo.net/jaka-istorija-siru.html>. 2. Сир. [Електронний ресурс], режим доступу <http://misterhac.appspot.com/uk.wikipedia.org/wiki/Сир>. 3. Сыры и сыроварение. [Електронний ресурс], режим доступу http://www.wiki-znanie.ru/ru-wz/index.php/Сыры_и_сыроварение. 4. Сирний туристичний маршрут на Закарпатті. [Електронний ресурс], режим доступу <http://goloskarpat.info/zakarpattya/4195-na-zakarpatt-vdkrili-sirniy-turistichniy-marshrut.html#ixzz2yCmljnjj>. 5. Сыроварня в Закарпатье [Електронний ресурс], режим доступу <http://www.velotour.com.ua/syrovarnya-v-zakarpate-vkusnyj-ukrainskij-brend.html>. 6. Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: підручник / Ф.Ф.Шандор, М.П. Кляп. – К.: Знання, 2013. – С.272-273.

Summary

I.M. Filonenko. **Cheese Tourism the Nature, Conditions, Features of.**

Highlights the essence of cheese tourism as one of the most promising tourist destinations; considered historical features cheese and its current trends. These countries - the largest manufacturers and exporters of cheeses and developed areas of the country and cheese tourism. The basic premise of cheese Tourism in Ukraine, studied the most promising areas, facilities and routes, which are the basis of this type of tourism in our country.

УДК 911.3

Ю.В. Тертична

УГОРСЬКИЙ ЕТНОС ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК РЕСУРС ЕТНОЕКЗОГЕННОГО ТУРИЗМУ

Україно-угорські зв'язки мають давню історію. Територія теперішньої Закарпатської області часто опинялася в складі Угорського королівства. Це все сприяло тому, що зараз на території Закарпатської області збереглося багато об'єктів етноксогогенного туризму.

Постановка проблеми. Туризм є перспективною галуззю економіки в багатьох країнах світу. Його розвиток – це стратегічний крок для додаткового на-

повнення і бюджету України. Виникають питання: як зацікавити іноземного туриста, урізноманітнити пропозицію туристичного продукту? Відповідь на це запитання знаходиться в самій структурі українського суспільства. Українське суспільство ніколи не було і не є моноетнічним. На етнічній українській території в політичних утворах українців завжди, крім титульного автохтонного етносу, були присутні представники інших етносів. І, звичайно, відбувалася міжетнічна взаємодія, соціально-економічні та культурні взаємини різних етнічних спільнот та груп. Подекуди, окремі з них або їх взаємодія призводить до значних іноетнічних імпульсних інновацій на етнічну територію автохтонного етносу. Багато етнічних спільнот в Україні, з'явившись на її теренах в різні часи, зуміли зберегти свою присутність аж до наших днів [2, с. 165]. Усе це є потенційним ресурсом для розвитку і впровадження нового виду туризму – етноксогогенного. Винниченко І.І. дає визначення етноксогогенному (грец. «етнос» – народ, група, плем'я; англ. «ексогогенетик» – зумовлений зовнішніми причинами) туризму як такому, що передбачає відвідання місць в певній країні (регіоні), у той чи інший спосіб пов'язаних з некорінними (нетитульними) етносами [1].

Мета і завдання. Дослідити присутність угорського етносу на території Закарпатської області. Проаналізувати об'єкти, що можуть використовуватись для розвитку етноксогогенного туризму Закарпатської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням культурної спадщини, етноксогогенного та етнічного туризму займаються як іноземні (Х. Райн), так і вітчизняні (І.І. Винниченко, М.Л. Орлова, В.Ф. Кифяк, Н.А. Малова, Ю.О. Венедін, Л.М. Черчик, В.І. Акуленко) науковці.

Виклад основного матеріалу. Угорський етнос становить значну частину людності Закарпатської області. Дані перепису населення (2001 рік) свідчать, що на території Закарпатської області проживає 1 254 614 осіб. З них: українці – 1 010 127 осіб, а угорці – 151 516 осіб [13]. Це говорить про те, що Закарпатська область має значний етнокультурний потенціал і може становити значний інтерес для розвитку етноксогогенного туризму. Потрібно зазначити ще й те, що туристи з Угорщини зацікавлені відвіданням України. Цьому також сприяють історичні україно-угорські зв'язки. За даними Державного комітету статистики України, нашу країну відвідали (в 2013 році) 771 038 туристів з Угорщини [5].

На землях Закарпаття угорські племена селилися з глибокої давнини. 896 року почався перехід угорських кочових племен через Карпати у Середнє Подунав'я, освоєння якого тривало протягом X століття. Однак, починаючи з XI та завершуючи XIII століттям, Закарпаття поступово увійшло до новоутвореної європейської держави – Угорського королівства і тут остаточно утвердилися

угорські королі. За часів татаро-монгольської навали 1241 року орди хана Батия перейшли Верецький перевал, захопили і зруйнували Мукачеве, Ужгород, Тячів і багато інших населених пунктів, проте 1242 року вони раптово пішли з цих земель. 1254 року угорський король Бела IV на спустошені монголами землі Закарпаття запросив італійських і німецьких виноградарів і виноробів. Деякий час частина Закарпаття входила до складу Королівства Руського очолюваного Левом I, одруженого з дочкою Бели IV – Констанцією. Довгий час вся територія Закарпаття належала угорським правителям, але 1541 року центральною Угорщиною оволоділи турки, після чого вона була розділена, а Закарпаття також поділили на дві частини.

Згодом центральні і східні райони краю увійшли до Османської імперії, а західна частина потрапила під владу Габсбургів. Після 160-річного турецького панування, у кінці XVII століття вся територія Угорщини, зокрема і Закарпаття, перейшла під владу Габсбургів. Після поразки Австрії в австро-пруській війні 1866 року, було створено двоєдину державу – Австро-Угорщину. Закарпаття входило до складу Угорського королівства. Територія Закарпаття входила до складу чотирьох комітатів Угорського королівства – Берег, Марамарош, Унг і Угоча [8].

Українці та угорці Закарпаття живуть поруч, але ніби у двох паралельних світах, що не пересікаються. Угорськомовна громада краю інформаційно зорієнтована на угорський материк – не розуміє української, читає угорські газети, дивиться угорське телебачення. Українці ж практично не орієнтуються, що відбувається в середовищі їх угорських співкращан, чим живуть духовно і політично угорськомовні закарпатці. Між двома громадами, що віками живуть поруч – прірва [15]. З політичної точки зору ця ситуація не дуже сприятлива, але для розвитку етноксогоенного туризму може бути дуже цікава.

Пам'ятки багатьох міст і містечок Закарпатської області є наочним свідченням того, що для багатьох угорців з незапам'ятних часів Україна була другою батьківщиною. Зокрема, місто Бєрегово або Бєрегове має ряд ресурсоутворюючих об'єктів:

- Закарпáтський угóрський інститут імені Фєренца Ракоці II (1996 року) – єдиний в Україні угорський педінститут [7].

- Бюст Ференца II Ракоці. Бюст був відкритий 26 березня 2008 р. на третьому поверсі головного корпусу угорського інституту ім. Ференца II Ракоці. Скульптор Томашка Янош з м. Будапешт (Угорщина). Пам'ятник вилив ливар Імре Варга з м. Карцаг (Угорщина). Дарували скульптуру Фонд «Одріанус Олопівань о Фолвок Културааяерт» (Будапешт), Фонд «Бояї Янош Хонвейд Олопівань» з м. Будапешт [3].

- «Графський двір» князя Габора Бетлена, який в 1620–1621 р.р. був королем Угорщини. Побудована резиденція князя на місці монастиря домініканського ордену (1327–1566 рр.). Це ансамбль споруд XVII ст. Він є найстародавнішою світською будівлею міста [11].

- Родовий маєток Жигмонда Перені розташований на околицях Берегова у с.Чопівці. Місцеві жителі називають його палацом «Півний погріб». Це пов'язано з тим, що в підвалах палацу останнім часом діяв пивбар. Але приміщення має й історичну цінність. Садиба родини Перені налічує вже фактично 200 років. Її будівництво відносять до початку XVIII ст. Саме в цьому скромному будиночку з прикрашеним колонами входом у 1783 р. народився барон Ж. Перені. Тут на стінах є меморіальна таблиця, яку встановили в 1999 р. [10].

- Костел Воздвиження Святого Хреста. В 1686 р. храм у місті Берегово став ареною боїв між австрійськими військами та повстанцями, очолюваними знаменитою Ілоною Зріні. Її повстанці (куруци), зробивши вилазку з осадженого Мукачівського замку до Берегсасу, оточили габсбурзьких військових, які намагалися захиститися за стінами храму [9].

- Пам'ятник угорському письменнику Д.Іешу [14].

- Пам'ятник угорському поету-революціонеру XIX ст. Шандору Петефі розташований у Берегові, на площі Ференца II Ракоці (також є пам'ятник в Ужгороді, він знаходиться на однойменній площі) [14].

- Пам'ятник угорському державному діячу Л.Кошуту [14].

- Бюро Генерального консульства Угорщини (а в Ужгороді розташоване Генеральне консульство Угорщини).

Угорці зацікавлені у тому, щоб сприяти збереженню своєї культурної спадщини. Про це свідчить низка різного роду організацій та товариств серед яких: Демократична Спілка угорців України (1993) (членами якої є: Форум угорських організацій Закарпаття, Товариство угорської інтелігенції Закарпаття, Свалявський угорський культурний союз, Мукачівський літературно-просвітній клуб ім.Ференца Раковці II, Товариство угорської культури Берегівщини й інші), Товариство угорської культури Закарпаття (1993), Товариство угорської інтелігенції Закарпаття (1993), Форум угорських організацій Закарпаття (1995), Закарпатське угорськомовне педагогічне товариство (1996), Закарпатське угорськомовне наукове товариство (1993) та низка інших організацій та товариств [6]. Проходять фестивалі і виставки:

- З 4 до 10 лютого 2013 року вперше відбувся «Тиждень угорських страв» на Берегівщині [12].

• 12-13 березня 2015 року відбулася виставка угорського мережива "Холоші" [4].

• Фестиваль «Червене вино» в Мукачеві вже став традиційним.

Угорщина активно залучає інвестиції. Угорщина та Закарпаття підписали угоду про співпрацю у виконанні проектів розвитку, що здійснюються у рамках Східного партнерства на 2015 рік. Міністр зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини Петер Сійярто зазначив, що уряд надає велику увагу співпраці із Закарпаттям, постійній підтримці угорської меншини.

Висновок. Для людських спільнот, зокрема і для українського етносу, етнічні групи, є важливими з точки зору збагачення загальної культури, мовної палітри, звичаїв, способів господарювання та інших рис. Закарпатська область має значний потенціал для розвитку етноксогогенного туризму на базі угорського етносу. Розвиток етноксогогенного туризму сприятиме кращому розвитку україно-угорських відносин, тим більше, що угорці завжди відкриті до співробітництва.

Література

1. Винниченко І. Єдність через різноманітність // Урядовий кур'єр (Київ). – 2010. – 9 лютого. – С. 9.
2. Власюк О.С., Крисаченко В.С., Степико М.Т. та ін. Український соціум / Власюк О.С., Крисаченко В.С., Степико М.Т. та ін. / За ред. В.С. Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – 792 с.
3. Бюст Ференца II Ракоці в Берегові [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://tourinform.org.ua/byust-ferentsu-ii-rakotsi>.
4. Виставка угорського мережива "Холоші" [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://karpatnews.in.ua/news/96301-v-uzhhorodiv-vidbudetsia-vystavka-uhorskoho-merezhyva-kholoshi.htm>.
5. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2013 році [Електронний ресурс] / Режим доступу 19.02.2015: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Громадські організації національних меншин [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/mitr/002.htm>.
7. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці I [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>
8. Історія Закарпаття [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>
9. Костел Воздвиження Святого Хреста [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://tourinform.org.ua/kostel-vozdvyzhennya-svyatoho-hresta-u-m-berehovo>.
10. Маєток Жигмонда Перені [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.zakarpattia.com/?p=724>.
11. "Місто палаців" [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://ua-reporter.com/novosti/71560>.
12. На Берегівщині частувалися по-угорськи [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://uzhgorod.in.ua/statti/2013/kuhnya_z_perchikom_na_beregivschini_chastuvalisya_po_ugors_ki.
13. Національний склад населення. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://2001.ukrcensus.gov.ua/rus/results/nationality_population/.
14. Пам'ятки Берегового [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>
15. Угорці Закарпаття [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakarpattya.net.ua/Gromada/Autors/128>.

Summary

J.V. Tertychna. **Hungarian Ethnic Group of Zakarpattia Region as a Resource of Ethnoekzohennyu Tourism.**

Ukraine-Hungarian relations have a long history. The territory of Zakarpattia region often was a part of the Kingdom of Hungary. This all contributed to the fact that in the region remained many objects of ethnoekzohennyu tourism.